

ПОЗАУРОЧНА ТА САМОСТІЙНА РОБОТА УЧНІВ ПТНЗ ТА СТУДЕНТІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЗНАНЬ

Постановка проблеми. Третє тисячоліття поставило професійну освіту в основу формування людського капіталу та перспективу майбутнього розвитку суспільства. Вона є найбільш людиномісткою і тому стає визначним чинником соціально-економічної, науково-технічної, політичної та культурної сфери розвитку кожної держави. Тому перед професійно-технічними (ПТНЗ) та вищими навчальними закладами (ВНЗ) освіти постали завдання навчання та виховання освічених, творчих, культурних, естетично грамотних та активних фахівців для усіх сфер виробництва, обслуговування та бізнесу. Важлива роль в реалізації цих завдань належать позаурочній роботі (ПР) та самостійній роботі студентів (СРС) при переході освіти до ECTS – європейської кредитно-трансферної системи.

Аналіз проведених досліджень і невирішені питання. При аналізі психолого-педагогічної та методичної літератури виявлено багато проблем не розв'язаних педагогічною наукою. Більшість досліджень розглядають шляхи формування професійних знань у реальному (аудиторному) навчально-виховному процесі. Значні можливості розв'язання цієї проблеми в умовах переходу до кредитно-модульної системи (КМС) надає позаурочна та самостійна робота. Вирішенню цієї проблеми присвячено роботи науковців, методистів та педагогів України й інших країн: І. Андрушук, Ю. Бабанський, І. Вільш, С. Гончаренко, Р. Гуревич, О. Кабардін, Я. Вольтер, В. Розумовський, О. Бугайов, А. Шапіро, І. Ланіна, М. Сільберман і багато інших.

У своїх дослідженнях вище названі автори розв'язують низку науково-методичних питань, пов'язаних з формуванням професійних знань, розвитку мислення, проблемним навчанням, форм і методів навчання, застосування знань у практичній діяльності, організацією позаурочної та самостійної діяльності.

Але, на жаль, реформування системи професійної освіти в Україні, враховуючи національні особливості, недостатньо вивчене і відстає від розвитку світової системи підготовки кваліфікованих робітників і службовців. Не запропоновано чітких критеріїв оцінки позаурочної та самостійної роботи учнів ПТНЗ та студентів ВНЗ у процесі професійної спрямованості з навчальними уроками та програмами які не встигають варіюватись у зв'язку з швидкими змінами суспільно-економічних відносин.

Метою статті є обґрунтування необхідності організації позаурочної та самостійної роботи учнів ПТНЗ та студентів ВНЗ як необхідної складової формування професійних знань, умінь та навичок в умовах ринкової економіки та зростаючої конкуренції.

Виклад основного матеріалу. Згідно організаційно-методичного забезпечення кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП) для денної форми навчання співвідношення кількості годин аудиторних занять та індивідуально і самостійної роботи може становити 50% до 50%, 60% до 40% або 40% до 60% залежно від змісту навчального курсу. Європейська кредитно-трансферна система (ECTS) становить на чільне місце позаурочну, індивідуальну та самостійну роботу учнів та студентів. Для прикладу розглянемо планування самостійної роботи студентів (СРС) з курсу «Безпека життєдіяльності», який вивчається в усіх закладах освіти і, зокрема, на всіх факультетах педагогічних ВНЗ. Курс розрахований на 1,5 кредиту – 54 год. З них лекцій – 14 год., практичних – 10 год., лабораторних – 4 год., самостійної роботи студентів – 26 год. (50%).

1.4. Самостійна та індивідуальна робота студентів (26 годин).

Індивідуально-самостійна робота передбачає орієнтацію на можливість і необхідність продовження систематичної самоосвіти, з метою підвищення професійної кваліфікації і

відповідності до конкурентних умов ринку праці і розрахована на 26 годин. З них 16 год. для виконання першого напрямку СРС і 10 год. – другого. Таким чином, методологія процесу навчання та оцінки знань в КМСОНП студентів полягає у їх переорієнтації з лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану та особистісно-орієнтовану форму і має два напрямки.

1.4.1. Перший напрямок - тематично - реферативна робота по програмі СРС (16 год.). Мета СРС - навчити студента самостійно працювати з навчально-методичною та науково-популярною літературою. Самостійна робота по курсу «Безпека життєдіяльності» виконується в бібліотеках, навчальних кабінетах і лабораторіях, комп'ютерних класах і в домашніх умовах. Оцінка виконання першого напрямку диференційована і базується на повноті і якості розкриття навчальної теми.

1.4.2. Другий напрямок – індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ, 10 годин). Останній за бажанням студента може плануватися у вигляді:

1) аналітичного огляду вітчизняної та закордонної наукової літератури (наукові видання, матеріали тематичних науково-практичних конференцій, міжнародних семінарів та конгресів) по окремим сучасним проблемам безпеки життєдіяльності з виділенням невідкладних питань, вирішення яких потребує суспільної, державної і міжнародної участі;

2) виконання фрагменту кафедральної науково - дослідної програми по дослідженню потенційно-небезпечних об'єктів регіону проживання студентів, та пропозиції до забезпечення безпеки життєдіяльності.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ)- як вид позааудиторної роботи студентів по навчальному курсу, спрямовано на практичне освоєння методології пошуку, отримання сучасної міжнародної інформації по першочерговим проблемам у системі «людина – машина – середовище» (СЛМС) та проведенню функціональної експертизи регіонів екологічного, технічного, природного характеру, контролю місця безпечного проживання шкільних дитячих контингентів. Оцінка ІНДЗ враховується в підсумковому аналізі успішності з навчального курсу.

Виконання СРС повинно супроводжуватися поточними (індивідуальними або груповими) консультаціями, як одним з видів навчального заняття (з розрахунку 1 година на 1-го студента). А в навчальних планах 2 год. на групу. Останні проводяться з метою інформативної спрямованості по окремим теоретичним чи практичним проблемам навчального курсу і індивідуальним навчально-дослідним завданням. В процесі консультацій допускається діагностичне тестування знань, для виявлення ступеня засвоєності окремих теоретичних положень і рівня сформованості практичних умінь та навиків [5, с.3].

Для полегшення та планування СРС дається перелік тем та вказівки літератури згідно програми. СРС вимагає спланованої методичної організації роботи викладачів та студентів.

Зростання кількості інформації, новітніх технологій, нових винаходів та відкриттів з однієї сторони та зменшення кількості аудиторних занять з базових та професійних предметів з іншої, не дають змоги осмислити, запам'ятати та навчитись використовувати набуті аудиторні знання на практиці.

Практика – критерій істини. Багато років тому Конфуцій висловив думку: «Що я чую, я забуваю. Що я бачу, я пам'ятаю. Що я роблю, я розумію» [4, с.410].

Низький інтерес до вивчення окремих загальноосвітніх предметів з боку деяких учнів (студентів) пояснюються тим, що вони не розуміють значущості цих дисциплін для оволодіння профільюючими предметами і професійними знаннями, вміннями і навичками. Велику роль у вирішенні цієї проблеми можуть відіграти позаурочні, самостійні та індивідуальні заняття учнів (студентів). Навчання стає активним, як стверджує Мел Сільберман, коли «студенти самі виконують більшу частину роботи, вони використовують свій мозок ... вивчаючи ідеї, розв'язуючи проблеми, й застосовуючи те, що вони вивчили» [3, с.9].

Учитель (викладач) повинен орієнтувати учнів (студентів) не лише на сучасний стан різних галузей виробництва, а й враховувати прогнозування інформаційно-технічної революції, появи нових матеріалів і технологій.

Процес навчання учнів (студентів) стає більш ефективним у процесі пошуку відповіді на запитання або розв'язку поставленої задачі [1, с.17].

Позаурочна робота у цьому випадку має нескінчене поле діяльності і можливостей. Знання учнів (студентів) перестають мати формальний характер, а трудові дії і операції стають достатньо усвідомленими.

Дослідження і практика навчально-виховної роботи показали, що позаурочна робота (конференції, вечори, декади, тижні, конкурси та ін.) сприяють реалізації взаємозв'язків загальноосвітніх і професійно-технічних дисциплін та формуванню більш глибоких професійних знань, та організації самостійної творчої діяльності учнів.

Важливо, щоб під час вивчення природничо-математичних дисциплін та спеціальних дисциплін учні одержували не лише міцні і глибокі знання, а й засвоювали їх дієво, тобто щоб їх можна було використати на практиці [2, с.8].

Висновок. Спостереження за навчально-виховним процесом дає підставу стверджувати, що більшість викладачів і майстрів виробничого навчання відчують серйозні труднощі в процесі планування і підготовки позаурочної, самостійної та індивідуальної роботи з учнями і студентами. Це стосується визначення цілей, змісту, методів заняття, мотивації участі в такій роботі, здійснення міжпредметних зв'язків і професійної спрямованості, недоступності з базовою освітою, моральне та матеріальне стимулювання, наявність необхідної матеріально-технічної бази.

Кредитно-модульна система (КМС) поставила питання самостійної, індивідуальної та позаурочної роботи на чільне місце у навчальному процесі і вони повинні відігравати важливу роль у формуванні професійних знань, розроблені загальні психолого-педагогічні питання, але методичні аспекти залишаються невисвітленими.

Зокрема, причини пов'язані з особистістю викладача, його підготовкою до такого ряду діяльності, відсутність ініціативи, перевантаженість викладачів, учнів (студентів), відсутність відповідних умов у навчальному закладі, не досконалість програм та належної оцінки самостійної роботи учнів та студентів.

Література:

1. Епишева О.Б., Крутич В.И. Учить школьников математике: Формирование приемов учебной деятельности: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1990.
2. Розумовський В.Г. Развитие творческих способностей учащихся в процессе обучения физике. – М.: Просвещение, 1975. – 272 с.
3. Silberman M.L. Active Learning: 101 strategies to subject. Allyn and Bacon, Massachusetts, 1996.
4. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, досвід, проблеми// Збірник наукових праць – Випуск 14 / Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. – Київ – Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2007. – 484 с.
5. Програма з курсу «Безпека життєдіяльності» - Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Укладачі: Мельник М.В., Погонєць О.О., 2004. – 15 с.

In the article it is heaved up the question of forming of professional knowledges on a modern stage and possible ways of decision of problem in the process of extracurricular work of vocational college students.